

Έλλειψη ζήτησης ή έλλειψη υπεραξίας; Σκέψεις για την αριστερή στρατηγική

του Γιάννη Μηλιού

1. Το πραγματικό ερώτημα

Στις 23/06/2011, ο κεντρικός τίτλος της *Αυγής*, αναπαράγοντας το συμπέρασμα Έκθεσης του ΟΗΕ, έγραφε: «Η λιτότητα απειλεί την παγκόσμια οικονομία [...] σοβαρές οι κοινωνικές επιπτώσεις στη διατροφή, την υγεία και την εκπαίδευση».

Επίσημοι θεσμικοί φορείς της παγκόσμιας (καπιταλιστικής) κοινότητας γνωρίζουν λοιπόν αυτό που επικαλείται η Αριστερά: Οι νεοφιλελεύθερες πολιτικές βαθαίνουν την ύφεση.

Υποστηρίζω ότι θα έπρεπε να γνωρίζουμε ότι το γνωρίζουν. Στην ομιλία του στη Βουλή για το Μεσοπρόθεσμο ο Αντώνης Σαμαράς υποστήριξε: «Αν η Ελληνική Οικονομία ανακάμψει, θα βγει από την κρίση. Για μας δεν υπάρχει άλλη λογική, δεν υπάρχει άλλος στόχος» (28/06/2011). Αλλά και ο σημερινός Πρωθυπουργός, όταν ήταν στην αντιπολίτευση υποστήριξε: «Αν σήμερα παγώσουμε τους μισθούς, θα παγώσουμε την αγορά [...] θα βαθύνουμε την ύφεση» (<http://zoomstagegonota.wordpress.com/>).

Υποστηρίζω επομένως ότι το πραγματικό ερώτημα είναι το εξής: Γιατί οι κυρίαρχες δυνάμεις διεθνώς, καίτοι γνωρίζουν ότι βαθαίνουν την ύφεση, επιλέγουν να ακολουθήσουν πολιτικές ακραίας λιτότητας, ιδιαίτερα σε συγκυρίες βαθιάς οικονομικής κρίσης όπως η σημερινή;

2. Η στρατηγική της υποτίμησης: Ο μισθός ως κόστος

Μια συχνή απάντηση στο ερώτημα που θέσαμε είναι ότι τις πολιτικές λιτότητας υπαγορεύουν οι «κερδοσκόποι», που αντίθετα με τους «πραγματικούς» καπιταλιστές, δεν ενδιαφέρονται για τη μακροχρόνια μεγέθυνση αλλά για το βραχυχρόνιο αποτέλεσμα.

Θεωρώ μια τέτοια απάντηση απολύτως παραπλανητική. Δεν μπορώ να φανταστώ κανένα καπιταλιστή που να μην είναι «κερδοσκόπος», δηλαδή να μην επιδιώκει (με πολλαπλές μεθόδους) να μεγιστοποιεί τα κέρδη του, αλλά να είναι, ας πούμε, «ζημιοσκόπος». Με τον όρο καπιταλιστής εννοώ βεβαίως όσους «προσωποποιούν» το κεφάλαιο, δηλαδή εντάσσονται στην *αστική τάξη* και όχι τους «μεσοαστούς», δηλαδή τους μικρομεσαίους επιχειρηματίες, που *εργάζονται με παρόμοιο τρόπο όπως και οι ολιγάριθμοι υπάλληλοί τους*, αποσκοπώντας κυρίως σε ένα ικανοποιητικό ατομικό εισόδημα.

Αξίζει στο σημείο αυτό να παρακολουθήσουμε το επιχείρημα του Μαρξ:

«Με εξαίρεση τους δικούς του εργάτες, ο κάθε καπιταλιστής αντιλαμβάνεται τη συνολική μάζα όλων των άλλων εργατών όχι σαν εργάτες, αλλά σαν καταναλωτές [...]. Ξέρει ότι δεν αντικρίζει τον εργάτη του όπως ο παραγωγός τον καταναλωτή, και θέλει να περιορίσει την κατανάλωση του εργάτη, [...] το μισθό του, όσο μπορεί περισσότερο. Θέλει βέβαια οι εργάτες των άλλων καπιταλιστών να καταναλώνουν όσο γίνεται περισσότερο από το δικό του εμπόρευμα. Άλλα η σχέση κάθε καπιταλιστή με τους δικούς του εργάτες είναι η γενική σχέση κεφαλαίου και εργασίας, η ουσιαστική σχέση [...]. Το ίδιο το κεφάλαιο βλέπει τη ζήτηση από τη μεριά των εργατών – δηλαδή την πληρωμή του μισθού όπου βασίζεται αυτή η ζήτηση – σαν ζημιά, και όχι σαν κέρδος» (Καρλ Μαρξ, *Grundrisse*, σ. 315-16).

Η συμπίεση του μισθού και του κοινωνικού μισθού είναι η στρατηγική της αστικής τάξης, ιδίως σε συγκυρίες κρίσης υπερσυσσώρευσης όπως η σημερινή, όπου το ποσοστό κέρδους του κεφαλαίου συρρικνώνεται. Η κρίση του κεφαλαίου είναι έλλειψη υπεραξίας, όχι έλλειψη ζήτησης.

Το βάθεμα της κρίσης αποτελεί «εκκαθάριση» για το κεφάλαιο, καταστροφή κάθε «εμποδίου» στην «ανταγωνιστικότητα», ώστε το ποσοστό κέρδους να κινηθεί και πάλι ανοδικά παράλληλα με τη φτώχεια των πολλών και την ανεργία, ώστε η συσσώρευση να επιταχυνθεί και πάλι, αρχίζοντας έστω από μικρότερη συνολική παραγωγή.

Η στρατηγική του κεφαλαίου είναι επομένως η *υποτίμηση της αγοραστικής δύναμης των μισθωτών*, είτε με τα Μνημόνια (εσωτερική υποτίμηση), είτε με τη νομισματική υποτίμηση, στις χώρες που έχουν «ανεξάρτητη» νομισματική πολιτική (με δεδομένο ότι πάντα το μεγάλο κεφάλαιο μπορεί να διατηρεί τον πλούτο του στο προσφορότερο διεθνές νόμισμα).

3. Η στρατηγική των κοινωνικών αναγκών

Η στρατηγική της εργασίας, ιδίως στις χώρες του αναπτυγμένου καπιταλισμού, είναι υποχρεωμένη από τα πράγματα να αμφισβητήσει τη λογική του κέρδους, δηλαδή να επιδιώξει να κατοχυρώσει (και να επαναπροσδιορίσει) τις κοινωνικές ανάγκες ως *αυτοσκοπό* κι όχι ως μέσο για την όποια «ανταγωνιστικότητα».

Όσοι είχαν την τραγική μοίρα να εγκλωβιστούν στους δίδυμους πύργους της Νέας Υόρκης μετά την πρόσκρουση των αεροπλάνων το 2001 βρέθηκαν μπροστά σε ένα *δίλημμα καταστροφής*: είτε να παραμείνουν στο φλεγόμενο και καταρρέον κτήριο είτε να πηδήξουν στο κενό. Αντίθετα, οι Έλληνες και Ευρωπαίοι εργαζόμενοι με τις κινητοποιήσεις τους δείχνουν ότι μπορούν να απεγκλωβιστούν από το *δίλημμα καταστροφής που θέτει η λογική του συστήματος*: «εσωτερική» ή νομισματική υποτίμηση. Δείχνουν δηλαδή ότι μπορούν να *διανοίξουν ένα τρίτο δρόμο*, αρνούμενοι να πειθαρχήσουν στο ζοφερό μέλλον που ήδη έχει σχεδιαστεί ερήμην τους, απαιτώντας απομάκρυνση της κυβέρνησης και των Μνημονίων, ψωμί, παιδεία, δημοκρατία, δικαιοσύνη!